

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda şəhərsalmanın Azərbaycan modeli yaradılır

Bu gün Azərbaycanın qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda dağıdılaraq viran qalmış şəhərləri, kənd və qəsəbələri bərpa edib, keçmiş məcburi köçkünləri doğma yurdlarına qaytarmaqdır. Və onu da vurğulayaq ki, artıq regionun bir çox şəhər və kəndində insan nəfəsi duyulur, novruzgülü ətri gəlir, uşaq gülüşləri, gənclərin sevinc dolu çöhrələri yaşlıların simasındakı təbəssümlə birləşib xüsusi ahəng yaradır.

Bunlar ötən 4 ilin dayanmadan, fasiləsiz sürətdə bölgədə aparılan bərpa-quruculuq işlərinin nəticəsidir. Qarabağın şəhərlərini, kəndlərini dağıtmış, tarixi və dini abidələrini məhv etmiş, dolu evləri viran qoymuş, torpaqları minalarla zəhərlənmiş ermənilər indi bu yerlərin özünə qayıtmış gözəlliklərinə, "ağıllı yaşayış məntəqələri"nə baxıb içi-çini qovrulurlar. Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda şəhərlərə və kəndlərə qarşı genosid törədənlərin vəhşi əməllərinin, xəbis niyyətlərinin oxşarı son 60-70 ildə dünyanın heç bir yerində baş verməmişdir. Eyni zamanda indiyə kimi dünyanın müharibə gedən heç bir ölkəsində də savaştan sonra bu cür sürətli bərpa-quruculuq işləri aparılmamışdır.

Şəhərlərin, kənd və qəsəbələrin yenidən qurulması, müasir infrastrukturun yaradılması, hava limanlarının, tunellərin inşası Böyük qayıdışın nümunəsi kimi göz oxşayır. Bu istiqamətdə ilk addım 2022-ci il iyulun 19-da Ağalı kənd sakinlərinin bir qrupunun özəli ocağa köçürülməsi ilə atılmışdır. Daha sonra digər yerlərə də köç davam etmiş, insanların işğal dövründə işığı azalmış gözlərinə nur gəlmişdir. Doğma yurdun havası, suyu onlara can dərmanı olmuşdur.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirilən bərpa-quruculuq işlərinin timsalında həm

də dünya şəhərsalma təcrübəsinin Azərbaycan modeli yaradılır. Bu, dünya mütəxəssisləri tərəfindən müsbət amil kimi dəyərləndirilir. Belə olmasaydı, bəlkə də Azərbaycan paytaxtı Dünya Şəhərsalma Forumunun 2026-cı ildə keçiriləcək 13-cü sessiyasına ev sahibi seçilməzdi. Qərar 2023-cü il dekabrın 22-də Azərbaycanla BMT arasında imzalanmış sazişlə təsdiqlənmişdir. Sessiyada "Sülh şəraitində davamlı inkişaf edən şəhərlər və qəsəbələr" adlı mövzu müzakirə olunacaq. Məlumat üçün bildirək ki, bu beynəlxalq tədbir iki ildən bir dünya şəhərlərinin birində keçirilir. Forum sürətli urbanizasiya və onun şəhərlərin inkişafına təsirini araşdıran ən böyük global platformadır.

Belə mötəbər beynəlxalq tədbir üçün mövzunun seçilməsi də təsadüfi deyil. Çünki Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda bərpa ilə yanaşı, sıfırdan yeni, müasir şəhərlər, kəndlər, qəsəbələr salınır. Üstəlik şəhər quruculuğu zamanın tələbinə uyğun və BMT-nin "Dayanıqlı inkişaf məqsədləri" təşəbbüsünün prinsipləri əsasında həyata keçirilir. Ona görə də Azərbaycanın bu təcrübəsi bir çox ölkə üçün maraqlıdır.

Bakıda keçiriləcək Dünya Şəhərsalma Forumu Cənubi Qafqazda ən böyük tədbirlərdən birinə çevriləcək. Tədbirdə həm Azərbaycandan, həm də xarici ölkələrdən dövlət rəsmiləri, QHT-lər, bu sahədə çalışan mütəxəssis və ekspertlər, özəl sektorun nümayəndələri bir araya gələcək, fikir mübadiləsi aparacaq, yeni bilik və təcrübə qazanmaq imkanı əldə edəçəklər. Heç şübhəsiz, 2026-cı ildə Azərbaycan öz uğurları ilə yenə də xarici qonaqları heyran edəcək. Onu da qeyd edək ki, həmin vaxta qədər 20 minə yaxın keçmiş məcburi



köçkünün Qarabağa və Şərqi Zəngəzura qayıtməsi nəzərdə tutulub.

Zəfərdən sonra Qarabağın bərpasında yerli memarlığa olan maraq daha da güclənmiş, çoxlu sayda layihə müəllifi işğaldan azad olunmuş mühit haqqında düşünməyə, yeni layihələrini ortaya qoymağa başlamışdır. Viran

qoyulmuş yaşayış məskənlərinin ötən 4 ildə müasir, günün tələbinə uyğun formada yenidən inşa edilərək yurda dönmək istəyən sakinlərə təhvil verilməsi prosesində iştirak edən azərbaycanlı memarlar Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin dəstəyini almışlar. İllər öncə komitə tərəfindən təsis olunmuş "Təməl" mü-

kafatı bu günlər 6 nominasiya üzrə 13 ən uğurlu layihənin müəllifinə verilmişdir. Təltif edilənlər arasında Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpası üzrə 4 layihə də olmuşdur. "Yaşayış komplekslərinin memarlığı" nominasiyası üzrə Şuşa şəhəri, Qarabağ küçəsində yerləşən binaların fasad həlli (müəllif: Marselina Zielinska), Laçın rayonu, Minkənd kəndinin yenidənqurulması (müəlliflər: Elçin Umudov, Elçin Əliyev, Simurə Əmirova, Jalə Hüseynova), "Bərpa və yenidənqurma layihələri" nominasiyası üzrə Xankəndi şəhəri, təhsil elm və mədəniyyət binasının fasadının yenidənqurulması (müəllif: Ağa Xalqzadə), "İctimai binaların memarlığı" nominasiyası üzrə Laçın şəhəri, "Asan xidmət" mərkəzinin (müəllif: Samir Abasquliyev) və Laçın Beynəlxalq Hava Limanının layihəsi (müəllif: Elyar Dehghanian, Babək Dehghanian, Boris Qejankin) "Təməl" mükafatına layiq görülmüşlər. Ağdam İmarət Kompleksinin layihə müəllifləri Fabrisio Konti, Valentina Linares, Alessandro Bianki, Fizuli Əliyev, Əli Məmmədov, Yaşar Zeynalı isə II dərəcəli diplom almışlar.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur müasir dünya standartları səviyyəsində qurulur. Sıfırdan başlayan quruculuq prosesində müasir şəhərsalma tendensiyalarına üstünlük verilir, yeni modellər tətbiq olunur. Burada keçmişlə müasirlik bir aradadır, qədim memarlıq abidələrinin tarixi qorunaraq bərpa edilir. Bu o deməkdir ki, yeniliklər keçmişlə sıradan çıxarmır, əksinə, mühafizə edərək ömrünü uzadır.

Züleyxa ƏLİYEVƏ,
"Azərbaycan"